

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1154325/10

בבית הדין הרבני אזורי אשקלון

לפני כבוד הדיינים:

הרב מאיר כהנא – אב"ד, הרב שלמה צרור, הרב דניאל גודיס

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד סיגל עזרן שרעבני)

נגד

הנתבע: פלוני

הנדון: חיוב כתובה במורד מתשמיש; "סידור" ופריסת תשלומים

פסק דין

בפני ביה"ד תביעת האשה לכתובתה ותוספת כתובתה בסך 126,000 ₪, ובנוסף לפיצוי גירושין בסך 40,000 ₪.

רקע עובדתי

הצדדים התחתנו כדמו"י אור ליום כ"ג בשבט תשע"ח (7.2.2018) לאחר שכבר נולדה להם בת אחת, וכשהאשה בהריון עם ילד נוסף. הצדדים הופיעו בביה"ד טרם נישואיהם ל"הכרת אבהות".

קצת יותר משנה אחר הנישואין, ביום 29.4.2019 הגישה האשה תביעת גירושין כרוכה. התקיימו שני דיונים. בדיון השני הגיעו הצדדים להסכמות במכלול העניינים, חוץ מענין הכתובה. הוסכם שעניין הכתובה יידון לאחר הגט.

התקיימו שני דיונים נוספים בענין הכתובה, וביום ד' בתמוז תשפ"א (14.06.2021) הורה ביה"ד על הגשת סיכומים. התקבלו סיכומי ב"כ האשה, וכן תגובה מאת הבעל, אשר אינו מיוצג.

טענות הצדדים

טענות האשה

- הבעל סרב לקיים יחסי אישות במשך חודשים ארוכים, כבר מתחילת נישואיהם, אף שהיא רצתה. הבעל הודה על כך בדיון ואף הודה שהוא אשם בגירושין.
- עוד טענה האשה שהבעל היה עם נשים אחרות.
- הבעל היה שוהה מחוץ לבית למשך הלילה ומבלה עם חברים, ולא מילא את חובותיו כאב וכבעל, והטיל את הטיפול בבית ובקטינים על כתפי האשה בלבד.
- האשה ניסתה לגשר על המחלוקת, והציעה לפנות לטיפול זוגי, אך הוא סרב לכל הצעה.
- הבעל קימץ בפרנסת הבית, אך בזבוז כספים לבילוי עם חברים. הוא נקט באלימות מילולית, השפיל את האשה, וגדף אותה בנוכחות הקטינים ובנוכחות אנשים אחרים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

- האשה תבעה גירושין כאשר ברור שמדובר בנישואים ללא משמעות והזוגיות נמוגה בעטיו של הבעל והתנהלותו הקלוקלת, ולכן היא זכאית לכתובה ותוספת, על אף שהיא הגישה את תביעת הגירושין.
- האשה הודתה שהיא קיללה את הבעל, אך לדבריה עשתה זאת מתוך ייאוש מוחלט, בשל סרבנותו המתמשכת של הבעל לקיים איתה יחסים כדרך כל הארץ.

טענות הבעל

- האשה רצתה להתגרש, והוציאה את בגדי הבעל מן הבית. הבעל ניסה לפייס את האשה מספר פעמים להחזיר את הנישואין, הן בתקופת הפירוד והן לאחר הגירושין, אך האשה התנגדה לכך וסרבה נחרצות.
- הבעל לא בגד באשה, לא בתקופת הנישואין ולא בתקופת הפירוד.
- לטענתו, הוא לא יכול היה לגעת באשה לאחר הנישואין, חוץ מן הלילה שבו הם התחתנו, כיון שהוא כבר לא נמשך אליה. לשאלת ביה"ד מדוע הוא התחתן איתה, השיב הבעל שאביו לחץ עליו, עקב ההריון הנוסף.
- לטענת האשה שהבעל סירב לטיפול, השיב הבעל שהוא הלך לטיפול דרך קופת החולים.
- עוד טען הבעל כי גם האשה היתה מקללת ומרימה ידים עליו, והיא אף סרטה אותו וקרעה לו את החולצה.
- לטענת הבעל, מצבו הכלכלי אינו טוב. הוא חי מקצבת אבטלה בסך 5,460, מזה הוא משלם מזונות בסך 3,660 נה בנוסף למחציות, וכן יש לו הלוואה לבנק בסך 16,000 נה וחובות נוספים על סך 100,000-150,000 נה בהוצל"פ. לטענתו אין באפשרותו לשלם את הכתובה עקב מצבו הכלכלי.

דיון והכרעת הדין

הבעל הודה בפה מלא בדיון השני ביום י"ט בסיון תשפ"א (30.05.2021) שהוא אשם בגירושין ושלא קיים יחסי אישות עם אשתו, חוץ מליל החתונה, למרות שרצתה, מכיון שלא נמשך אחריה:

"הבעל: ...אני מודה שאני אשם בגירושין. לא אהבתי אותה ולא יכולתי להעניק לה מה שצריך. היא נכנסה להיריון בילד השני והתחתנו מכורח המציאות [...]"

ביה"ד: כשאתה אומר לא אהבתי אותה במה זה התבטא?

הבעל: לא שכבתי איתה במהלך הנישואין, רק בלילה שהתחתנו היינו ביחד.

ביה"ד: היא רצתה?

הבעל: היא רצתה ואני לא הסכמתי [...]"

ביה"ד: למה אתה חושב שלא צריך לשלם כתובה?

הבעל: לא יכולתי לגעת בה. הלכתי לטיפול שהיא שלחה אותי הלכתי לאן ששלחו אותי בקופת חולים.

ביה"ד: הייתה לך בעיה רפואית?

הבעל: לא [...]" רק איתה, לא נמשכתי אליה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד: אז למה התחתנת?

הבעל: כי היה עוד ילד ואבא שלי לחץ עלי, ולכן לא שרדנו בתור זוג נשוי.
ברור הדבר שבעל שמורד על אשתו ומסרב לקיים אתה יחסי אישות חייב להוציאה וליתן לה כתובתה, כפי שפסק בשו"ע (אה"ע סי' עז סעיף א):

"המורד על אשתו ואמר [...] איני בא עליה מפני ששנאתיה, מוסיפין לה על כתובתה [...] ואם היא רוצה, כופין אותו מיד להוציא וליתן כתובה."

וכן פסק עוד (סי' קנד סעיף ג):

"האומר איני זן ואיני מפרנס [...] אם אין ב"ד יכולים לכופו לזון [...] אם תרצה היא, כופין אותו להוציא מיד וליתן כתובה. וכן הדין למי שאינו רוצה לשמש."

ואף שהאשה תבעה גירושין, אין בכך כלום, ואין בזה טעם להפסידה את כתובתה או התוספת, כפי שכתב הרשב"ץ (שו"ת תשב"ץ חלק ב סימן ח):

"עוד שאלת אשה שבעלה מצער אותה הרבה [...] וגם שהוא מרעיבה עד שהיא שנאה את החיים והיא אינה יכולה לבא לב"ד מפני שאחד מבעלי ההוראה הפחידה שאם תשאל כתובתה בב"ד שתפסיד אותה הודיענו מהו הדין בזה.

תשובה. קרוב הדבר בזה שיוציא ויתן כתובה [...] אם היא מרוב שיחה וכעסה הולכת לב"ד ותובעת כתובתה לא הפסידה כלום."

הדברים ברורים ומדברים בעד עצמם. כל שכן במקרה זה, שהבעל מורד מתשמיש, ועל כך נפסק באופן ברור שחייב להוציא וליתן כתובה.

העובדה שהאשה היתה מאוסה עליו, לדבריו, והוא לא היה יכול לגעת בה, גם היא אינה יכולה לפוטרו מחיוב כתובה.

אמנם, טען הבעל באותו דיון שהוא לא רצה להתגרש, ושביקש לחזור, והאשה סירבה, אולם מעבר לטענה בעלמא שהוא ביקש לחזור, לא נמצאה בדבריו אמירה שבעיית המאיסות באה על פתרונה, ושהוא היה מוכן לקיים מעתה יחסי אישות כפי הדין. וכן לא משתמע מדבריו לעיל שהטיפול דרך קופת החולים הועיל. נמצא, שעל אף שהאשה רצתה להתגרש, הבעל צריך לשלם כתובה בנסיבות אלו שמסרב לחיי אישות, והגירושין יצאו ממנו בגלל התנהגותו כלפי אשתו.

גם טענות הבעל שהאשה קיללה אותו והרימה עליו ידיים, אין בהם כדי להפסידה את כתובתה בנסיבות תיק זה. כאמור לעיל, האשה טענה שהיא עשתה כן מתוך ייאוש מוחלט עקב התנהלות הבעל, וכפי שהביא הבאר היטב (אה"ע סי' קטו ס"ק יד) על דברי הרמ"א (שם סעיף ד) שהמקללת תצא בלא כתובה:

"ודוקא על מגן [חנם – מ.כ.] אבל אם מכה לה או מצערה הרבה אין אדם נתפס על צערו ואינה מפסדת כתובתה מהר"א סי' נ"ג."

וכע"ז בתשובות הרשב"א (מיוחסות לרמב"ן סי' קב), עיי"ש.

נמצא שהבעל לא העלה שום טענה קבילה שיש בה כדי לפטור אותו מכתובת אשתו במלואה, ואף אין בטענותיו כדי לחייב פשרה. לכן, יש לקבוע שבאופן עקרוני הבעל חייב במלוא סכום הכתובה ותוספתה, סך 126,000 ₪.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אופן התשלום

אולם, הבעל טען שבפועל אין בידו לשלם את הכתובה, עקב חובותיו ופיטוריו מעבודתו. ביה"ד ניסה בשני הדיונים להגיע לפשרה בהסכמה, אך הבעל סרב לכך.

על כן עלינו לדון בשאלה, מה הדין כאשר יש חיוב כתובה ברור, אך לטענת הבעל אין באפשרותו לשלם, גם באופן חלקי.

באופן עקרוני, חיוב כתובה אינו שונה מכל שאר חוב, אשר יש בו דין "סידור", כפי המבואר בשו"ע חו"מ (סימן צז סעיף כג). למעשה, קשה לנהוג כיום לפי כל דיני "מסדרין לבעל חוב", אלא מקובל לפרוס את החוב לתשלומים, באופן שיאפשר לחייב תנאי קיום סבירים. בדרך כלל מתבצע הדבר במסגרת הליכי הגבייה, בפני רשות האכיפה והגבייה.

אך בנידון דידן ראה ביה"ד לנכון לחלק את החוב לתשלומים כבר במסגרת פסק הדין לחיוב. זאת מכיוון שביה"ד מתרשם שיש ממש בדבריו של הבעל באשר למצבו הכלכלי והחובות המוטלים עליו, והאשה לא הכחישה אותו. לאחר שקילת כלל השיקולים הידועים לביה"ד באשר למצבם הכלכלי של הצדדים, ביה"ד קובע שעל הנתבע לשלם לתובעת סך 700 ₪ לחודש למשך 15 שנה (180 חודשים). פריסת תשלום זו תהיה בתוקפה כל עוד מצבו הכלכלי של הנתבע קשה. אם ישתפר מצבו, תוכל התובעת להגיש לביה"ד תביעה לתשלום יתרת הכתובה באופן מיידי.

פיצוי גירושין

בנסיבות הענין שהבעל חייב במלוא הכתובה בסכום מכובד אין מקום כלל לפיצוי גירושין. יוער גם שהאשה זנחה בסיכומיה את תביעתה לפיצוי, והעמידה את דרישתה על סך 126,000 ₪. לכן, התביעה לפיצוי גירושין בנוסף לכתובה - נדחתה.

הרב מאיר כהנא – אב"ד

נימוקים מורחבים של הרב דניאל גודיס שליט"א

רקע עובדתי

הצדדים נישאו כדמו"י ביום כ"ג בטבת תשע"ח (7/2/2018) ולהם שני ילדים משותפים. האשה פתחה תיק גירושין בתאריך 29/4/2019. הצדדים התגרשו ביום כ"ו בתמוז תשע"ט (29/7/2019), והסכימו לדון בתביעת הכתובה לאחר הגירושין.

תביעת האשה

האשה תובעת כתובתה בסך 126,000 ₪, הואיל ומתחילת הנישואין היה הבעל מתנהג באדישות כלפיה והתעלם מצרכיה, היה שוהה מחוץ לדירתם במשך כמה לילות, ולא היה לה כל מידע אודות מקום הימצאו. הבעל התנגד לקיים עמה יחסי אישות, וכן לדבריו (כמופיע בפרוטוקול הדיון מתאריך 30/5/2021) הוא אשם בגירושין הואיל ולא אהב אותה, ולא יכל להעניק לה מה שצריך, ולא קיים עמה יחסי אישות מלבד ליל הנישואין. הבעל גם הודה שהיא רצתה לקיים יחסי אישות והוא לא הסכים, הוא בעצמו טוען שהוא לא יכל לגעת באשתו, והבעיה שלו שלא יכל לגעת בה, היא רק איתה ולא עם נשים אחרות. הנישואין של הבעל איתה היו מכורח המציאות שהיא נכנסה ממנו להריון בילד השני, ואבא שלו לחץ עליו להתחתן איתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לדברי האשה, היא פנתה להוריו כדי שיסייעו בפתירת המחלוקות, אולם הבעל סירב לכל הצעה, והתנהג כרווק, היה מבזבז כספים רבים במסיבות, בבתי מלון ובשתיית אלכוהול, ומכיוון שהבעל לא עשה כלום כדי להשכין שלום בביתם, היא תבעה את הגירושין והכתובה.

טענות הבעל

הבעל לא מכחיש את העובדות הנ"ל, אלא שבמועד הדיון הנ"ל טען שהלך לטיפול שאליו שלחה אותו האשה בקופת חולים. היתה לו בעיה שהוא לא נמשך אליה, והוא התחתן איתה הואיל ונכנסה להריון השני ואביו לחץ עליו. טען שלא היה ביניהם קשר טוב, היתה מקללת ומרימה ידים, היא סרטה אותו וקרעה לו את החולצה. עוד טען כי היא זאת שרצתה את הגירושין, היא הוציאה לו את הבגדים מהבית, הוא ניסה מספר פעמים לפייס אותה ולבקש ממנה להחזיר את הנישואין והיא סירבה נחרצות.

לדברי הבעל, אין לו אפשרות לשלם את הכתובה. הוא חי מקצבת אבטלה שעומדת על סך 5,460 ₪, ומשלם מזונות לשני ילדים בסך 3,660 ₪ מלבד מחציות. בסיכומים כתב שיש לו חובות בסך 100,000 ₪ שעומדים היום בהוצאה לפועל, ובמועד הדיון הנ"ל אמר שיש לו חובות בסך 150,000 ₪.

האשה הודתה שהיא קיללה, אולם טענה שכל זה נגרם מתוך ייאוש מוחלט. לא היה לה אבא לילדים בבית, לא בעל בבית. היא פתחה את תיק הגירושין רק לאחר שעשתה הרבה ניסיונות עם ההורים שלו ושלה, הראש שלו היה רק במסיבות רווקים ובילויים ובתי מלון, והיא נשארה לטפל בילדים ובבית. לא היה חסר לו לא אוכל חם, ולא בית נקי. היא מסכימה שבגלל מצבו הכלכלי הקשה, שיחלק את תשלום הכתובה אף לחמש עשרה שנה, בתוספת לתשלום המזונות.

דיון והכרעה

לפנינו תביעת האשה לכתובתה בסך 126,000 ₪ על מרידת הבעל מתשמיש, כהודאת הבעל שלא קיים איתה יחסי אישות מלבד בליל הנישואין. הבעל טען שהתחתן איתה הואיל ונכנסה ממנו להריון השני, ואבא שלו לחץ עליו להתחתן איתה. לא היה לו משיכה אליה כלל, ורק אליה, ולא היתה לו בעיה עם שאר נשים. הבעל הודה שהוא אשם בגירושין האלו, הואיל והוא לא אהב אותה, ולא יכל להעניק לה מה שצריך. הודה שהיא רצתה בקיום יחסי אישות והוא לא הסכים.

בשני הדיונים שהיו בפני בית הדין לא טען הבעל שהוא רוצה שלום בית, ומעונין לתקן את המעוות, ורק לאחר הגירושין, בכתב הסיכומים שלו, כתב שהוא בקש ממנה להחזיר את הנישואין, והיא התנגדה וסירבה בנחרצות.

האשה הודתה שקיללה אותו, אולם כל זה נבע מחמת ייאוש, שלא היה לה לא אבא לילדים ולא בעל בבית, והיא ניסתה ניסיונות רבים עם ההורים שלו ושלה כדי לשקם את הבית.

א. המורד מתשמיש, האם חייב לשלם כתובה מיד אף ללא התראה

כתב הרמב"ם (פי"ד מאישות הט"ו), וז"ל:

"המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס, אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה, מוסיפין לה על כתובתה משקל שש ושלישים שעורה של כסף [...] וישב ולא ישמש כל זמן שתרצה היא לישוב, ואע"פ שכתובתה הולכת ונוספת, הרי הוא עובר בלא תעשה שנאמר לא יגרע, שאם שנאה ישלה, אבל לענות אסור..."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכתב הרב המגיד (שם):

"וכתב רבינו, כל זמן שתרצה היא לישוב, לפי שאם לא רצתה, כופין אותו לגרשה, כיון שאינו רוצה להיות עמה".

פשטות דברי הה"מ היא שאם לא רצתה האשה עוד לישוב אצלו כופין אותו לגרשה, וגם ליתן כתובתה. וכן כתב הטור (סימן עז ס"א) להדיא, וז"ל:

"המורד על אשתו שאינו רוצה לשמש עמה, או שאינו רוצה לזונה, אם היא רוצה כופין אותו מיד להוציא וליתן כתובה, ואם היא רוצה להמתין אולי יחזור בו, ממתנים לו ומוסיפין לה על כתובתה..."

וכן כתב מרן השו"ע (שם), וז"ל:

"המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס, אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה מוסיפין לה על כתובתה [...] ואם היא רוצה כופין אותו מיד להוציא וליתן כתובה".

וכתב הפרישה שם (ס"ק ב):

"לכאורה נראה דהאי מיד, לאו דוקא קאמר דהא כבר נתבאר [...] דהמדיר אשתו מתשמיש המטה ממתנין לו שבעת ימים [...] אבל יותר נראה לחלק בין מורד למדיר ולומר, דוקא במדיר שנדר בעת כעסו ויתפייס נתנו לו זמן שבעה ימים למצוא פתח לנדרו ויתיר לו, משא"כ במורד דאין צריך המתנה. אי יתפייס, יתפייס מיד, או יוציא ויתן כתובה".

וכ"כ הב"ש (סק"ה), דבמורד מתשמיש אין נותנים לו זמן.

אלא דלכאורה מורד מתשמיש הוא כמו מורדת בתשמיש, שנתבאר דינה בגמ' כתובות (סג): שיש מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה, ויש מורדת בטענת מאיס עלי. וכן חזינא בב"ח (שם) שגם המורד מתשמיש הוא שבא בטענה מאחת משתי הטענות הנ"ל, אלא שכתב לבאר בדעת הרמב"ם דבמורד מתשמיש שמוסיפין לה על כתובתה, הוא רק בטענת בעינא לה ומצערנא לה, אולם בטענת שמאוסה עליו, אע"ג שהיא רוצה – יוציא מיד ויתן כתובה, שהרי האיש מגרש לה שלא לרצון האשה, ומה תוספת שייך הכא. והביא לראיה מש"כ בשלטי הגיבורים כתובות (כו): בשם רבינו ישעיה האחרון ש"אם רוצה לגרשה מתחילת מרדו ולתת לה כתובתה הרשות בידו, ואין מוסיפין על כתובתה כלום, ולא אמרו להוסיף על כתובתה אלא כשמורד בה, ואינו רוצה לגרשה".

ולי צ"ע, שהרי הרמב"ם כתב דין המורד על אשתו מתשמיש המטה בטענה ששנאתיה, ובפשטות, טענה זו היינו דמאיסה עליו, וכ"כ בשו"ת מהר"א ששון [תורת אמת] (סימן קפו) שיש לבאר טענת אשה האומרת ששונאת את בעלה לטענת מאיס עלי, והובאו דבריו בקצרה בבה"ט (סימן עז סקי"ב). ולפי"ז, הא דכתב הרמב"ם דבמורד מתשמיש שמוסיפין לה על כתובתה, הוא בטענת מאיס עלי, וזה דלא כב"ח שכתב דבטענת מאיס עלי יוציא מיד ויתן כתובה. וכן נראה מדברי המאירי כתובות (סג). ד"ה וכן המורד על אשתו) שאין לחלק בין סוגי המרידה, אלא על מה האשה קובלת, שכתב לבאר דין המורד על אשתו שמוסיפין לה ג' דינרים בשבת:

"דבר זה ענינו בשאינה תובעת שיוציא, אבל כל שמונע את אשתו מתשמיש כדי לצערה, והיא קובלת ותובעת שיוציא, כתבו גדולי הפוסקים שכופין אותו להוציא לאלתר וליתן כתובה, שהרי אף באומר אי אפשי, אלא אני בבגדי והיא בבגדה, יוציא ויתן כתובה כל שכן במורד לגמרי, אלא משנה זו בשאינה באה לכופו שיוציא".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ודקדק זה מלשון הגמ' (שם): "ולאו לאמלוכי בה בעי", כלומר שהבחירה בידה, ע"כ. הא קמן שלדברי המאירי במורד מתשמיש כל שאין האשה קובלת על הגירושין, רק על המרידה מתשמיש, מוסיפין לה על כתובתה ג' דינרים בשבת, ורק אם תבעה גירושין, כופין אותו להוציא לאלתר וליתן כתובה.

ומה שכתב המאירי דמיירי במורד שמתכוון לצערה הוא לאו דוקא, שהרי הנמוק"י כתובות (ס"ג ד"ה המורד על אשתו) כתב דמיירי שמרד מתשמיש מחמת שמאוסה בעיניו, ועל זה תנן שמוספין לה עד שתרצה לישאר עגונה, וכשלא תרצה עוד לשבת עגונה, יוציא ויתן לה כתובה על מה שהוסיפו לה, דאפי' באומר אני בבגדי והיא בבגדה, אמרינן יוציא ויתן כתובה, כל שכן שמונע ממנה תשמיש לגמרי. ע"כ. הא קמן דהנמוק"י ביאר דמיירי במורד מתשמיש מחמת שמאוסה עליו, ולא משום שמתכוין לצערה כמש"כ המאירי. ולענ"ד דוחק לומר שהמאירי והנמוק"י פליגי, אלא גם למאירי וגם לנמוק"י בין במרד מחמת שרוצה לצערה, והיינו בעינא לה ומצערנא לה, ובין מחמת שמאוסה עליו, הכל תלוי באשה, וכל שעדיין רוצה לישאר תחתיו, והוא מורד בה, מוסיפין על כתובתה, וכשתרצה לצאת כופין אותו להוציא, ויתן לה כתובתה ומה שהוסיפו לה.

אלא דלכאורה בנידון דידן המרידה היא לא אף אחת מן האפשרויות הנ"ל, והיינו, הבעל שמרד בתשמיש לא מרד בה מחמת דלא בעי לה ובעי לצערה, שלא היה נראה שכוונתו לצערה, אלא שלדבריו הוא לא נמשך אליה, וכן אינו טוען שהיתה מאוסה בעיניו. אולם כד דייקנן שפיר נראה דכל שאין האשה אשמה בדבר המרידה, חשיב הבעל מורד מתשמיש אף כשלא מתכוון לצערה, ולא מורד בה מחמת המאוסות, שהרי הרשב"א בתשו' ח"א (סימן תרצג) נשאל במי שהורגל לכעוס ולהוציא את אשתו תמיד, והשיב שכופין אותו להוציא וליתן כתובה מכמה טעמי. חדא, שאינו זן ואינו מפרנס, וגם לשמואל דס"ל עד שאתה כופיהו לגרש יכפוהו לזון, בהא מודה שמואל דעד דתקום איתו בדינא ודיינא תמות ברעב. והוסיף:

"ועוד, דכל שמשלחה מביתו הרי הוא כמורד מתשמיש, ואם רצתה, מוסיף לה ג' דינרים בשבת [...], ואם רוצה, יוציא ויתן כתובה, כל שפירש ממנה מתוך הכעס יותר מן הזמנים שנאמרו בפרק אע"פ, כל אחד ואחד לפי מה שהוא אדם, שהכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה, ועיקר נישואין על דעת כן, ואפילו באומר אני בבגדי והיא בגדה יוציא ויתן כתובה, כל שכן במובדל ממנה לגמרי, דהיינו, השמים בינו לבינה, וכו'."

ומה שכתב הרשב"א דאפי' באומר אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה, הוא מגמ' כתובות (דף מח.).

והא באומר אני בבגדי והיא בבגדה בוודאי שלא מתכוון לצערה, שהרי אפי' אמר כן מחמת צניעות, הדין כן, וכמש"כ הריטב"א כתובות (מז: ד"ה אמר) והובא בנמוק"י כתובות (מח. ד"ה תני רב יוסף), וכן בבית יוסף (ס"ס עו), ובאומר אני בבגדי והיא בגדה מחמת צניעות, אינו מתכוון לצערה, וכן אינה מאוסה בעיניו, ואעפ"כ איתא בגמ' דיוציא ויתן כתובה. וכתב הריטב"א (שם) דכל שכן בשאינו נזקק לה כלל שיוציא ויתן כתובה, וכ"כ מרן השו"ע (ס"ס עו סעיף יג).

ולכן בנידון דידן שהבעל לא טען כלל שהאשה אשמה במרידה, אלא אדרבה האשים את עצמו ואמר שהוא אשם בגירושין, שלא העניק לה מה שצריך, בוודאי דעדיף מהאומר אני בבגדי והיא בבגדה שיוציא ויתן כתובה. זאת ועוד, יש לומר, שבעל האומר שהתחתן עם אשתו כיון שאביו לחץ עליו להתחתן הואיל והיה עוד ילד (וכוונתו שמלבד הילד הראשון שהיה להם, עוד האשה היתה מעוברת ממנו), ומנמק דבריו ואומר ולכן לא שרדנו בתור זוג נשוי, משמע דמעיקרא היה שונא אותה. בזה מובן גם מה שאמר שלא היתה לו בעיה רק איתה, שלא היה נמשך אליה,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולכן הגם שהיא רצתה הוא לא הסכים, בוודאי שדינו כמורד בתשמיש מחמת שנאתו אליה, שלפי דברי הרמב"ם, אם היתה רוצה להשאר תחתיו היו מוסיפין על כתובתה בכל שבוע, ואם לא רצתה יוציא ויתן כתובה.

אלא שאם האשה היתה תובעת שיוסיף לה על כתובתה על מה שמרד בה בתשמיש על שעבר, וכדתנן בכתובות (סג.): "המורד על אשתו מוסיפין לה על כתובתה ג' דינרים בשבת", לא היה אפשר לחייבו, שעיקר התקנה שתקנו חז"ל שיוסיף לה על כתובתה הוא כדי שיחזור ממרדו, וכמש"כ הר"ן בכתובות (כו: בדפי הרי"ף ד"ה איני דומה), וז"ל:

"ונ"ל דהיינו טעמא דבמורד מוסיפין ובמדיר אין מוסיפין, לפי שהמורד כל שעה ושעה עומד במרדו, וכדי שיחזור ממרדו מוסיפין עליו כל שבת ושבת, אבל מדיר מכיון שהדירה ואינו מוצא פתח לנדרו, מה בידו לעשות, ולפיכך אין מוסיפין על כתובתה כלום, אלא יוציא ויתן כתובה לסוף שבוע אחד."

הרי מבואר בר"ן שבמורד מתשמיש שמוסיפין על כתובתה, הוא כדי שיחזור ממרדו, וכל זה לעתיד, אולם לשעבר אין לחייבו להוסיף על כתובתה, וכן מבואר בהפלאה (סימן עז בקו"א סק"א) שכתב לבאר דעת התוס' והרא"ש אמאי גם במורד ממזונות מוסיפין לה על כתובתה, וכתב וז"ל:

"דס"ל דהא מורד מתשמיש מוסיפין, על כרחך אין ההוספה תשלומין תחת מה שמונע תחת מה שמונע ממנה התשמיש, דהא עונה לא היא דבר שבמוך [...] אלא שתקנו כדי שיהא הברירה בידה, שלא לכופו להוציא מיד כמו במדיר במומין, אם כן זה התקנה להוסיף, הוא משום תקנתא דידהו דשמא יחזור ממרד משום הוספה. [...] לפי"ז ממילא דאין חילוק בין מורד ממזונות למורד משתמיש שיש לתקן שלא למהר לגרש שמא יחזור בו מחמת הוספה."

הרי מבואר בהפלאה שתקנת תשלום הג' דינרים לשבת הוא כדי שיחזור מהמרד, ולפי"ז כל החיוב הוא רק לעתיד ולא לשעבר, וכ"כ בפד"ר ח"ז (ע"מ 78).

אלא שלכאורה המורד בתשמיש כדי לחייבו בכתובה צריך התראה, וכדין המורדת שמפסדת כתובתה שצריכה התראה, וכן כתב הרא"ש (כלל מג סימן י) להדיא, וז"ל:

"אשה המורדת צריכה התראה ועדים להפסידה כתובתה, ואין הבעל נאמן, ואם היא כופרת תשבע שהוא כדבריה, וכן דין האיש המורד."

והכי משמע נמי מדברי החזון איש (אהע"ז סימן קח אות יג), וז"ל:

"והא דכופין אותו לגרש, היינו אפילו חוזר ממרדו, מיהו נראה דצריך התראה כמש"כ הרא"ש בתשובה כלל מג, ואם עמד במרדו אחר ההתראה ואח"כ חזר, כופין, דאל"כ לעולם יחזור וימרוד."

ומהא דכתב החזון איש שגם לענין כפייה לגרש צריך התראה, משמע שכל שלא התרו בו אין כופין אותו לא לגרש, ולא ליתן כתובה. וכן מבואר בשטמ"ק בכתובות (סג.) ד"ה וכן המורד על אשתו) מתלמידי רבינו יונה בשם הרמ"ה, וז"ל:

"הא מתני' דמורד על אשתו כדקיימא קיימא [...] דקי"ל כת"ק. והני מילי כל כמה שלא תבעה גירושין, אבל היכא דתבעה גירושין מחמת דמרד עליה מתשמיש, מתרין ביה למהדיר ביה ממרדיה, אי ציית ציית, ואי לא, איכא לפלוגי, דאי אשתמוטי קא משתמיט, עד ששה חדשים מוסיפין לה על כתובתה, מכאן ואילך יוציא ויתן לה כתובה, ולא סגיאה לה בתוספת, דרוצה אשה בקב ותפלות וכו', וכל שכן מתוספת כתובה, דספק הנאה לאחר זמן היא, ואי פסיק למילתא דאמר לא ניחא לי לשמושי בהדה, יוציא מיד ויתן כתובה."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תדע דהא קרוב בשר משאר הוא דילפינן, כי היכי דכי פסק למילתיה גבי שארה יוציא ויתן כתובה, גבי עונה נמי יוציא ויתן כתובה.

אלא שהקשה אמאי במדיר את אשתו מתשמיש המטה דלב"ש ממתנים לו ב' שבתות, ולב"ה שבת אחת, ואמאי לא נמתין גם במורד שבת אחת, וכתב, דלא חשיב מורד על דעת בי"ד, שאם ימצא פתח לנדרו יחזור בו, אבל מורד, מורד על דעת בי"ד הוא, שהרי יכול לחזור בו ואינו חוזר בו, ולכן יוציא מיד ויתן כתובה, מידי דהוה אאומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה. ותנא דתני מוסיפין לה על כתובתה בלא זמן, בדלא תבעה גירושין.

ומהא דכתב הרמ"ה דהיכא דתבעה גירושין מחמת דמרד עליה מתשמיש, מתרינן ביה למהדר ביה ממרדיה, משמע שהמורד מתשמיש צריך התראה, וכן משמע ממה שכתב בסיפא לחלק בין מדיר למורד, שהמדיר אינו מורד על דעת בי"ד, משא"כ מורד מתשמיש שיכול לחזור בו ואינו חוזר הרי מורד על דעת בי"ד, ומשמע דמיירי שהתרו בו.

אולם כד דייקנן שפיר נראה דלא כתבו הרא"ש והרמ"ה שהמורד מתשמיש צריך התראה, הוא רק כדי לחייבו להוסיף על כתובתה, משא"כ היכא שעומד במרדו מלשמש עמה, אף שלא התרו בו בי"ד שאם ימשיך במרדו ישלם כתובתה, חייב להוציא ולשלם כתובתה מושלם.

וכן בנידון דידן שהאשה תבעה גירושין וכתובה מחמת שהאיש מורד מתשמיש והאיש הסכים להתגרש מיד, ולא תבע שלום בית, ולא אמר שמכאן ואילך לא יעמוד במרדו כלפיה, חייב בתשלום כתובתה במושלם, ומה שבקש לחזור אליה היה רק אחר הגירושין כמופיע בפרוטוקול הדיון בחיוב הכתובה מיום י"ט סיון התשפ"א (שורה 11).

והכי מוכח ממה שכתב הרמ"א בדרכ"מ (סימן עז סק"ג), וז"ל:

"ומשמע מדברי הרמב"ם דאם רוצה לגרשה מיד ולתת לה כתובתה אין מוסיפין לה כלום אע"ג דהיא רוצה להמתין, וכן הוא בהגהות אלפסי כתובות (כז: אות ב)."

וכ"כ הרמ"א בהגהה (סימן עז ס"א), וז"ל:

"יש אומרים שאם רוצה לגרש מיד וליתן לה הכתובה, אין מוסיפין לה על כתובתה."

ומדברי הרמ"א שכתב שאם רוצה לגרש מיד, משמע שכל שהתרצה לגרש מיד מחמת מרדו וגירוש, אף שלא התרצה ליתן לה כתובתה, חייב ליתן לה כתובתה, שהרי הרמ"א כתב שדקדק כן מדברי הרמב"ם (פי"ד מאישות הט"ו) שכתב, וז"ל: "המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס, אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה, מוסיפין לה על כתובתה וכו' וישב ולא ישמש כל זמן שתרצה היא לישוב וכו'".

ומהכא דקדק הרמ"א שאם רצה לגרש מיד וליתן כתובתה אין מוסיפין לה. ולכאורה מניין ליה לרמ"א לדקדק מהרמב"ם דמיירי שגם התרצה ליתן כתובתה? אלא על כרחך דפשיטא ליה לרמ"א בנתרצה ליתן לה גט חייב ליתן לה כתובתה, ולא כתב לדקדק מהרמב"ם אלא שאם התרצה לגרש, אף שהאשה אינה רוצה להתגרש, שאין מוסיפין לה על כתובתה.

ומוכרח לומר כן בדעת הרמב"ם שהרי הרמב"ם מיירי לעיקר דינא דגמ' שהבעל יכול לגרש את אשתו אף בעל כרחיה, ואם כן מה חידש הרמב"ם לדקדוקו של הרמ"א שיכול לגרשה וליתן כתובתה, דהא פשיטא שיכול לגרשה אף בעל כרחיה, ואח"כ יתן כתובתה? ועל כרחך כל שנתרצה לגרש, חייב ליתן לה כתובתה. והכי משמע גם מלשון הש"ג (שם) שצייין הרמ"א שכתב, וז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"אם רוצה לגרשה מתחילת מרדו ולתת לה כל כתובתה הרשות בידו, ואין מוסיפין על כתובתה כלום". ומשמע דמש"כ הש"ג ולתת לה כל כתובתה לא משום שרוצה בכך, אלא הואיל ורוצה לגרשה מתחילת מרדו, חייב ליתן לה כתובתה.

וכן יש לדקדק מדברי המאירי כתובות (סג. ד"ה וכן המורד על אשתו) הנ"ל, וז"ל:

"ואם הוא מצד חולי, או שתשש כוחו עד שאין יכול בכך, ימתין עד ששה חודשים כשיעור עונת הספן, שהיא היתרה בכל העונות, ואח"כ או יטול ממנה רשות, או יוציא ויתן כתובה."

הרי המאירי מיירי באשה התובעת גירושין מחמת שאינו משמש עמה, והאיש חולה או תשש כוחו, וכתב שימתינו ששה חדשים, ואח"כ יוציא ויתן כתובה, והרי חולה ותש כוחו אינו משמש לא מחמת מרדו, אלא מחמת תשות כוחו, ואעפ"כ יוציא ויתן כתובה. אמנם, לא מוכח במאירי שהתרצה לגרש, ומ"מ מוכח שגם מי שעושה מחמת שתשש כוחו יתן כתובה.

והכי משמע גם מדברי הרא"ש (פ"ה דכתובות סימן לב) שהקשה, שמדברי הגמ' כתובות (סג.) משמע דבמורד מתשמיש ניהא אמאי מוסיפין לה על כתובתה, ורק במורד ממזונות הקשתה הגמ' והאמר רב האומר איני זן ואינו מפרנס יוציא ויתן כתובה, ואם כן אמאי יוסיפו לה על כתובתה. והרי גם במורד מתשמיש יש לומר כדאמר רב לגבי מזונות שהאומר איני משמש יוציא ויתן כתובה, וכי מה בצע לה שיוסיפו על כתובתה, והיא תתעגן כל ימיה, ואמאי תנן מוסיפין לה על כתובתה, ועוד האומר אי אפשרי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה, וכל שכן מונע ממנה תשמיש. וכתב דיש לומר דאין הכי נמי דמצי למימר ולטעמיך. ועוד כתב:

"ולפי המסקנא ניהא דקאמר ולא לאמלוכי בה בעי, אם היא רוצה כופין לאלתר, ואם היא רוצה ימתינו שמא יחזור בו, ובינתים מוסיפין על כתובתה."

ומדקאמר הרא"ש דאם רוצה כופין לאלתר, משמע כל שתבעה גירושין מחמת מרדו מתשמיש, וכן למ"ד מרדו במזונות, והבעל לא אמר בפני בית הדין שחזור בו ממרדו, כופין אותו מיד לגרש וליתן כתובה אף שלא התרו בו.

ואף שרש"י בגמ' כתובות (שם) גרס ולא לאמלוכי "ביה" בעי, ופ"י רש"י שמא יחזור בו, ובתוך זמן שאנו נמלכין בו ומחזירין עליו שיחזור בו, מוסיפין על כתובתה, ומשמע שנמלכין רק בבעל ולא באשה, מכל מקום השיטה מקובצת כתובות (סג. ד"ה ולא לאימליכי) כתב שהקשו (הריטב"א והרא"ה) על פי רש"י, דאם כן היה לן לפרושי כמה זמן נותנים לו להמלכה, ועוד כיון דיהבינן ליה זמן להמלכה, היאך קונסים אותו בינתיים. ולכן כתב הריטב"א:

"והנכון כגירסת הספרים דגרסי ולא לאמלוכי "בה" בעי, כלומר שנמלכין בה, ואם רצתה לצאת, כופין אותו להוציאה ולתת כתובה לאלתר, ואם לא רצתה להתגרש, כופין אותו לעולם במרד השנוי במשנתנו, ומפני שדרך בנות ישראל הצנועות שאינן רוצות להתגרש, לכך שנינו סתם שמוסיף לה על כתובתה."

ולפי"ז, מה שכתב הרא"ש (כלל מג סימן י) שהמורד מתשמיש צריך התראה, הוא רק לענין להוסיף על כתובתה, אולם אם בא להוציא מיד, חייב לשלם כתובתה. וכן יש לבאר בדברי השטמ"ק בשם הרמ"ה הנ"ל, דמש"כ דחשיב מורד על דעת בי"ד, היינו לאפוקי ממדיר את אשתו מתשמיש המטה דלא חשיב מורד, שאפשר שאין לו פתח להתיר נדרו, משא"כ במורד מתשמיש שיכול לומר בפני בי"ד שחזור בו מהמרידה, ולא אומר כן, הוי כאילו אמר בפירוש לפני הבי"ד שעדיין הוא מורד מתשמיש, וחשיב כמורד על דעת בי"ד שיוציא ויתן כתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יש להביא ראייה לכך, שהרי במורדת בטענה בעינא ליה ומצערנא ליה, אין מפסדת כתובתה רק לאחר התראה והכרזה, אע"פ שבי"ד יודעים בה שהיא מורדת בבעלה, כל שכן בעל שמורד באשתו, ואשתו טוענת בפניו שהוא מורד מתשמיש, והבעל שומע דברי אשתו, ואינו דורש שלום בית ושיחזור בו ממרידתו, והסכים לגירושיין אלו בטענה שהוא האשם בגירושיין, כל שכן שחייב בכתובתה.

ובכל הנ"ל לא כתבנו בעניין מורד מתשמיש אם כופין אותו לגרש, הואיל ובנדון דידן הסכים הבעל לגרש, והסכימו הצדדים לדון בעניין הכתובה לאחר הגירושיין.

ב. בעל שידוע לבי"ד שאין לו לשלם את הכתובה, האם מסדרין לו החוב, וכיצד?

לאחר שהתבאר לעיל שהאיש חייב בתשלום כל הכתובה, יש לעיין בבקשת האיש שהוא בעל חובות להוצאה לפועל, ואין באפשרותו לשלם את כתובה. הנה הרשב"א בתשו' ח"א (סימן אלף קמג) כתב בענין לווה שהיה חייב דבר מועט למלוה, שיש לו להשכיר ביתו או עבדו כדי לשלם חובו, ואין מרחמין בדין לומר היאך יוציא את הלווה מביתו בשביל חוב מעט כזה, שאין הפרש בדבר זה בין חוב מרובה למעט. ותשובת הרשב"א הובאה בב"י (חו"מ ס"ס קב), וכן כתב הרמ"א (שם סימן קג ס"ה) וז"ל: "ואין חוששיין להפסד הלוה, ואין מרחמים בדין לומר כיצד נוציא הלווה מביתו משום דבר מועט".

אלא נראה שבמקרה דידן אפשר לסדר לאיש את חוב הכתובה בתשלומים נוחים ולשייר לו כדי חייו, דהא איתא בגמ' ב"מ (קיד.):

"אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בבית הקברות של נכרים, אמר ליה: מהו שיסדרו בבעל חוב? אמר ליה גמר מיכה מיכה מערכין, גבי - ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך, גבי בעל חוב כתיב כי ימוך אחיך."

ולעיל (קיג:) פירש רש"י (ד"ה ומפץ לעני):

"דגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך ודרשינן החייהו מערכך, גזבר הבא למשכנו כשאין ידו משגת, והוא נידון בהשגת יד דכתיב והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן, משייר לו כדי חייו ונוטל השאר, ויצא ידי הקדש."

עוד כתב רש"י שם (ד"ה מסדרין) שמין להניח לו צרכי חייו וכו'.

וכן מבואר בגמ' (שם) דלמ"ד מסדרין לבעל חוב אין משכנים בדברים שעושים בהם אוכל נפש, ומשיירים לו מזון לשלשים יום, וכל מה שהוא לצורך חיי נפשו, כסות ליי"ב חודש ותפילין וסנדלים ומטה לישב עליה ומטה ומפץ לעני, ואם היה אומן כל מה שצריך לצורך אומנתו כדי להשתכר, משיירים לו.

אלא דפליגי רבוותא אם קי"ל כמ"ד דמסדרין לבעל חוב. התוס' שם (קיד. ד"ה מהו) כתבו בשם ר"ת דאין מסדרין לבעל חוב כרשב"ג דמתני' (קיג.), אולם מאידך הטור חו"מ (סימן צז סכ"ג) כתב דהגאונים והרי"ף והרא"ש פסקו שמסדרין, וכתב הב"י (שם) שכן דעת הרמב"ם. וכן סתם מרן השו"ע שם (סכ"ג) שמסדרין לבעל חוב.

ומדברי הגמ' נדרים (סה:) מוכח דגם כתובה הוי בכלל חוב של הלוואה, ולפי מה דקי"ל דמסדרין לבעל חוב כנ"ל, יש לסדר גם בכתובה. דתנן התם:

"פוחחין לאדם בכתובת אשתו, ומעשה באחד שנדר מאשתו הנאה והיתה כתובתה ת' דינרים, ובא לפני ר"ע וחייבו ליתן לה כתובתה וכו', א"ל ר"ע אפי"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אתה מוכר שער ראשך אתה נותן לה כתובתה, אמר לו אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר, והתירה ר"ע."

ובגמ' (שם):

"מטלטלי מי משתעבדי לכתובה? אמר אביי: קרקע שוה ח' מאות דינר. והקתני שער ראשו, ושער ראשו מטלטלי הוא! הכי קאמר: אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל. שמעת מינה: אין מסדרין לבעל חוב..."

ומדקאמרה הגמ' לגבי כתובה דשמעת מינה שאין מסדרין לבעל חוב, מוכח שכתובה הוא בכלל בעל חוב.

וכן מוכח מתשו' הרשב"א ח"א (סימן תתא) שנשאל על מה שנוהגים לכתוב כתובות אפי' מגלימא דעל כתפיה אם הוא דוקא, או שופרא דשטרא, כי מצינו שהזכיר התלמוד ב"ק (יא:) זה הלשון כשמקשה מיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה. והשיב, ואפשר דלאו דוקא שהרי מסדרים לבעל חוב, ושופרא דשטרא הוא. עוד השיב הרשב"א דר"ת פסק כמ"ד אין מסדרין לבעל חוב, ואחת מראיותיו הוא מדאמרינן אפילו מגלימא דעל כתפיה. ואפילו אותן שפסקו מסדרין לבעל חוב מפרשי דגלימא ושיש לו שתים וכו'. עכת"ד. הרי מבואר ברשב"א דחוב כתובה הוא כחוב הלואה, דלפי מה דקי"ל דמסדרין לבעל חוב של הלואה וכו"ל, כן מסדרין לחוב של כתובה.

הרב גודיס דניאל – דיין

מסכים למסקנות חבריי ולעיקר נימוקיהם.

הרב שלמה צרור - דיין

מסקנה

לאור כל הנ"ל, ביה"ד פוסק:

- א. הנתבע חייב לשלם לתובעת את מלוא כתובתה ותוספת כתובתה בסך 126,000 ₪.
- ב. עקב מצבו הכלכלי של הנתבע, ביה"ד מסדיר לו את תשלום הכתובה הנ"ל למשך 15 שנה, דהיינו ל-180 תשלומים, כך שבכל חודש ישלם התובע לנתבעת סך 700 ₪, מיום 1.2.2022 עד יום 1.1.2037. תשלומים שישולמו במועדם לא יישאו הצמדה או ריבית כלשהי.
- ג. אם ישתפר מצבו הכלכלי של הנתבע, תוכל התובעת להגיש תביעה לחיוב יתרת תשלום הכתובה באופן מיידי.
- ד. התביעה לפיצוי גירושין מעבר לכתובה – נדחית.

פסה"ד מותר בפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום ז' בשבט התשפ"ב (09/01/2022).

הרב דניאל גודיס

הרב שלמה צרור

הרב מאיר כהנא – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה